

GESZKO

„Gesunde Schule und Qualifizierung – Zdrowa szkoła i kształcenie“

Przewodnik działań – Praca projektowa w szkołach

HOCHSCHULE ZITTAU/GÖRLITZ
University of Applied Sciences

Wyższa Szkoła Zittau/Görlitz

TRAWOS

Instytut TRAWOS

Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w
Jeleniej Górze

UNIVERSITÄT LEIPZIG

Wydział Nauk Pedagogicznych
Uniwersytet Leipzig

Program Operacyjny SN-PL 2007-2013
(Saksonia-Polska)

SAB
Sächsische AufbauBank

Europäische Union. Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung: Investition in Ihre Zukunft/
Unia Europejska. Europejski Fundusz Rozwoju
Regionalnego: Inwestujemy w waszą przyszłość

Stan: czerwiec 2011 r.

Spis treści

1	Zarządzanie projektem.....	2
1.1	Informacje ogólne.....	2
1.2	Planowanie działań	3
1.3	Uczestnictwo grup docelowych.....	5
1.4	Zarządzanie jakością i ewaluacja	6
1.5	Zakończenie projektu	6
2	Czym są zajęcia projektowe?	8
2.1	Metody	8
2.2	Definicje pojęć.....	9
2.3	Struktura zajęć projektowych.....	9
2.4	Jaka jest wartość pedagogiczna?	11
2.5	WSKAZÓWKI.....	12
3	Jeżeli są pytania.....	13
4	Literatura.....	14
5	Ilustracje.....	14

Przewodnik działań został zredagowany na potrzeby projektu GESZKO „Gesunde Schule und Qualifizierung – Zdrowa szkoła i kształcenie“ i ma służyć jako pomoc w realizacji projektów szkolnych w ramach całości projektu. Nie jest przewidziana publikacja przewodnika.

Wstęp

Niniejszy przewodnik adresowany jest do dyrekcji szkół oraz nauczycieli uczestniczących w projekcie GESZKO „Gesunde Schule und Qualifizierung – Zdrowa szkoła i kształcenie“. Ma on służyć pomocą podczas realizacji projektów szkolnych. Przewodnik jest źródłem informacji dla nauczycieli polskich jak i niemieckich na temat zarządzania projektem i zajęć projektowych, jak również istotnych zasad realizacji projektów szkolnych.

1 Zarządzanie projektem

1.1 Informacje ogólne

Zarządzanie projektem wiąże się z pewnym nakładem, co w odczuciu wielu stanowi przeszkodę. Świadomość korzyści płynących z pracy projektowej pozwoli zachęcić do efektywnego wdrożenia tej metody pracy. Warunkiem powodzenia jest systematyczna praca z uwzględnieniem ważnych zasad pracy projektowej. Jednym z centralnych punktów jest priorytetowe traktowanie procesu planowania projektu:

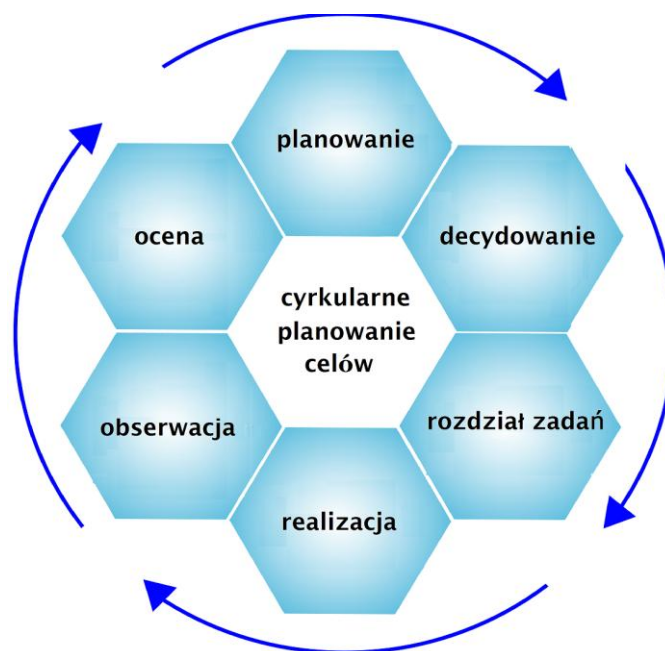
Mniej nakładu na realizację dzięki większemu nakładowi na planowanie!

Nie chodzi tylko o poruszenie tematu fazy planowania na początku projektu, bo nie istnieje projekt przebiegający dokładnie według planu.

Podczas gdy w początkowej fazie projektu należy ustalić jego cele, w fazie realizacji trzeba zawsze dostosowywać szczegółowe planowanie do uwarunkowań zmieniających się w czasie trwania projektu. Decydującym kryterium powodzenia w zarządzaniu projektem to zachowanie równowagi między konsekwentnym planowaniem i strukturyzacją a otwartością na nowe sytuacje. Planowanie projektu należy zawsze rozumieć jako proces o charakterze cyklicznym (ilustracja 1).

Kolejne zasady zarządzania projektem to:

- a) jednoznacznie ustalone kierownictwo projektu oraz zakres odpowiedzialności w zespole projektowym w szkole,
- b) jasno zdefiniowane, uzgodnione i możliwe do sprawdzenia cele projektu,
- c) jasno zdefiniowane struktury komunikacji, składanie sprawozdań oraz dokumentacja w szkole oraz w projekcie GESZKO,
- d) wczesne wykrywanie i zwalczanie ryzyka i problemów.

Ilustracja1: Cykliczny proces planowania (David Senf, Uniwersytet Leipzig, 2011 r.)

1.2 Planowanie działań

Projekty przebiegają cyklicznie. Poszczególne fazy projektu można rozgraniczać i przypisywać do różnych zadań. Taka struktura ułatwia planowanie i umożliwia kontrolę nad przebiegiem projektu.

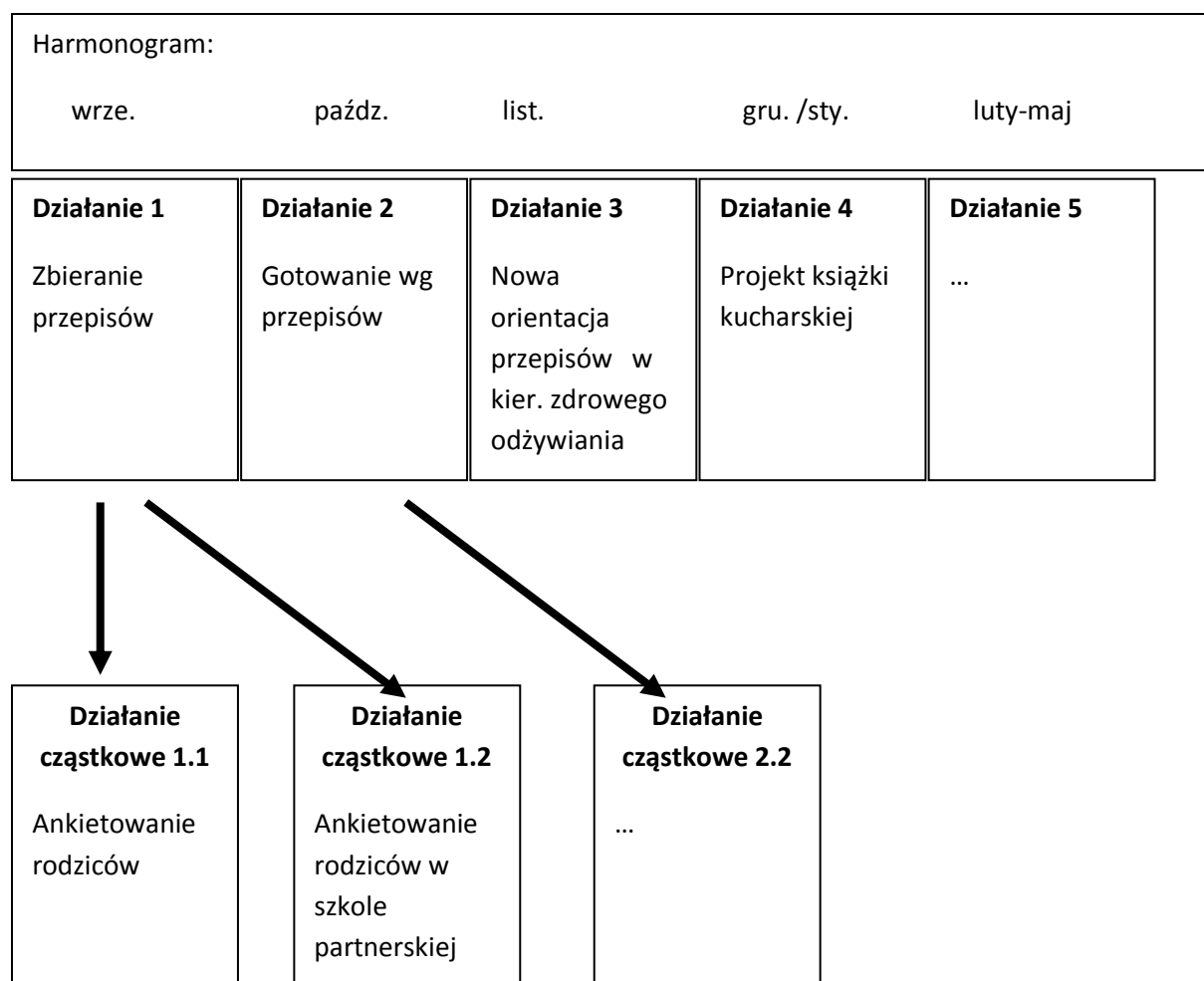
Planowanie działań obejmuje zestawianie konkretnych zadań prowadzących do realizacji celów projektu w merytorycznie przemyślane pakiety zadaniowe. W tym celu niezbędna jest strukturyzacja projektu, polegająca na swoistym rozłożeniu projektu na „elementy składowe“ i hierarchicznym pogrupowaniu zadań projektowych w zadania cząstkowe, te zaś we wspomniane już pakiety. Ujęciu możliwie wszystkich niezbędnych zadań w taki pakiet sprzyja współdziałanie z zespołem projektowym oraz z partnerami. Jednocześnie należy ustalić kolejność działań oraz ich przewidywane zakończenie. Proces ten określa się **planowaniem kamieni milowych**.

Planowanie kamieni milowych służy do wizualizacji planowania i jest bardzo prostym, lecz nieodzownym instrumentem, ponieważ:

- zapewnia objęcie wszystkich zadań projektowych oraz ich przejrzysty podział (przejrzystość struktury projektu dla wszystkich uczestników),
- dzięki podziałowi zadań wyraźne są zakresy odpowiedzialności,
- stanowi podstawę dalszego planowania (harmonogramy przebiegu i terminów, zasobów oraz kosztów) oraz
- jest dokumentem potrzebnym do kierowania projektem.

Przykład planowania kamieni milowych:

Tytuł projektu: „Regionalne, tradycyjne przepisy kulinarne – zdrowo i smacznie“

Ilustracja 2: Przykład planowania kamieni milowych (David Senf, Uniwersytet Leipzig, 2011 r.)

Do poszczególnych działań można wyznaczyć odpowiedzialnych uczniów lub grupy.

Planowanie kamieni milowych umożliwia kontrolę i kierowanie przebiegiem projektu oraz wczesne wykrywanie i rozwiązywanie ewentualnych problemów.

Podczas planowania kamieni milowych w szkole należy jak najwcześniej uzgodnić terminy, przede wszystkim te dotyczące wyjazdu do szkoły partnerskiej w sąsiednim kraju. Bieżące informowanie kierownictwa projektu GESZKO umożliwi również sprawną koordynację wszystkich projektów szkolnych. Na stronie internetowej projektu można wówczas odpowiednio wcześniej zamieścić informacje na temat różnych imprez.

1.3 Uczestnictwo grup docelowych

Korzystne (jeżeli wręcz nie niezbędne) dla zapewnienia akceptacji oraz otwartości na projekt jest włączenie uczniów do procesu planowania, uwzględniając przy tym ich potrzeby oraz nawyki, ponieważ nic tak nie motywuje i skłania do działania jak:

- możliwość wyrażenia własnych pomysłów, życzeń i oczekiwań,

- możliwość zaprezentowania własnej opinii na temat proponowanych ofert oraz
- osiąganie sukcesów na płaszczyźnie osobistej.

Stanowi to niezwykle istotny potencjał sukcesu projektu!

Krokiem w tym kierunku są „warsztaty przyszłości” prowadzone na początku projektu przez nauczycieli oraz/lub zespół projektowy GESZKO, które mają wzbudzić zainteresowanie uczniów projektem oraz zachęcić ich do uczestnictwa. Młodzież poddaje pod dyskusję jeden z trzech głównych tematów projektu GESZKO lub wybrany przez siebie temat projektu klasowego. Celem jest przede wszystkim przedstawienie i zebranie wszystkich pomysłów i przemyśleń dotyczących tematu:

- Można i należy puścić wodze fantazji!
- Sprzeczne pomysły i wizje mogą być obok siebie.
- Nie ma „głupich pomysłów” ani też innych przedwczesnych ich ocen.
- Nietypowość jest mile widziana.
- Każdy pomysł jest dozwolony; im bardziej niezwykły tym lepiej. Nie ma wizji nie do pomyślenia!
- Wyraźne rozgraniczenie czasowe między wyrażaniem i zbieraniem pomysłów a ich oceną, czyli najpierw pomysły, potem dyskusja.
- Należy zapisać wszystkie pomysły, niczego nie pomijając.
- Nie jakość przemyśleń jest chwilowo istotna, lecz ich ilość.
- Należy zebrać jak najwięcej propozycji: im większa liczba słów kluczowych, tym prawdopodobniejszy jest szczęśliwy traf.

Pomysły, krytykę oraz życzenia zbiera się przeważnie w formie pisemnej, po czym wspólnie kategoryzuje. „Warsztaty przyszłości” to nieoceniona pomoc w początkowej fazie realizacji projektu szkolnego. Ich zadaniem jest zapoznanie uczniów z własnym projektem oraz zebranie pomysłów, krytyki i oczekiwań, które można będzie samodzielnie realizować w projektach klasowych.

1.4 Zarządzanie jakością i ewaluacja

Zarządzanie jakością, tzn. udoskonalanie procesów i działań oraz ewaluacja, czyli ocena i analiza wyników, procesów oraz jednostek organizacyjnych są nieodzownymi instrumentami do zapewniania jakości w zarządzaniu projektem.

"Ewaluacja oznacza krytyczną, analityczną interpretację nabytych informacji, wyciąganie wniosków oraz opiniowanie i/lub ocenę projektu lub stanu rzeczy i ma na celu ich polepszenie... .. Tak rozumiana ewaluacja oznacza: obserwację, badanie, analizę i interpretację." (BAG 1997).

Stan zaawansowania planowania projektu należy zawsze dokumentować w formie pisemnej. Systematyczne i jednolite dokumentowanie ważnych wydarzeń jest istotną zasadą planowania, kierowania oraz ewaluacji projektu. Dlatego należy wprowadzić jednolity system dokumentacji dla wszystkich uczestników. Szablony różnych typów dokumentów, takie same dla wszystkich, ułatwiają prace projektowe nie tylko w odniesieniu do struktur wewnętrznych, ale także kontaktów zewnętrznych. Niezwykle ważne jest wprowadzenie jasnych reguł sporządzania dokumentów i zarządzania nimi oraz wybiórcze kontrolowanie ustalonych zasad. Oprócz szczegółowego planowania wszystkich istotnych obszarów projektu ważne jest również udoskonalanie planowania ewaluacji projektu.

Jednolite formularze służące do dokumentowania projektu udostępnia kierownictwo projektu. Mają one prostą formę, pozwalającą na ograniczenie nakładu pracy związanej z dokumentowaniem przebiegu projektu.

1.5 Zakończenie projektu

Zadaniem ostatniej fazy projektu jest jego oficjalne zakończenie. Wszyscy uczestnicy projektu mogą wspólnie podsumować wyniki oraz zdobyte doświadczenia, co ma niezwykle ważną wartość psychologiczną. Ewaluacja wyników projektu jest ponadto stałym punktem w zarządzaniu projektem.

Aby można było w przyszłości korzystać z doświadczeń projektu, konieczna jest gruntowna kontrola przebiegu projektu oraz jego efektów. Ewaluacja i bilans wyników projektu służą również do wykazania przejrzystości oraz celowości własnej pracy.

Na zakończenie projektu wyniki ewaluacji zostają udokumentowane w formie sprawozdania. Prezentacja wyników projektu jest istotnym czynnikiem zakończenia projektu.

Dla uczniów zakończenie wszystkich projektów oraz projektów częściowych stanowić będą targi projektowe na koniec roku szkolnego. Uczestnicy mają okazję zaprezentować innym szkołom i klasom wyniki osiągnięte w swoich projektach. Uczniowie, nauczyciele oraz partnerzy projektu otrzymają certyfikat uczestnictwa w projekcie. Targi projektowe to również doskonała okazja dla uczniów do zaprezentowania wyników swojej pracy zakładom pracy, w których starać się będą o miejsce do nauki zawodu.

Wewnętrzne zakończenie projektu

Wewnętrzne zakończenie projektu odbywa się z jednej strony w zespole projektowym, z drugiej zaś strony z udziałem kierownictwa projektu GESZKO.

Dla zespołu projektowego posiedzenia końcowe są okazją do uzupełnienia istniejących już danych ewaluacji o wymianę własnych doświadczeń z pracy w zespole oraz na tej podstawie do interpretacji osiągniętych celów projektu. Członkowie zespołu wymieniają się pozytywnymi i negatywnymi doświadczeniami zdobytymi podczas realizacji celów, współpracy oraz wykorzystywania zasobów. Istotne wyniki i wnioski dokumentowane są w sprawozdaniu końcowym.

Pytania kontrolne:

- Czy osiągnięte zostały cele projektu?
- Jakie problemy związane z realizacją zadań oraz współpracą wyłoniły się podczas projektu?
- Czy były to problemy o charakterze merytorycznym, strukturalnym, administracyjnym, psychosocjalnym?
- Co można poprawić na podstawie tych doświadczeń? Z jakich doświadczeń można skorzystać?
- Jak przebiegała współpraca w projekcie? Jakich doświadczeń nabyli członkowie zespołu? Co było dobre, a co złe? Co można wykorzystać do dalszej pracy? Co następnym razem należałoby zrobić inaczej?
- Jak kierownik projektu ocenia pracowników projektu i odwrotnie?
- Jakie były reakcje uczestników/beneficjentów projektu na projekt?

2 Czym są zajęcia projektowe?

2.1 Metody

Poniżej przedstawione są dwa podejścia:

Katalog postulatów Deweya

John Dewey (1859-1952) wyróżnia pięć następujących postulatów:

1. Uczeń musi stanąć wobec rzeczywistej sytuacji, która umożliwi nabycie określonych doświadczeń.
2. W sytuacji tej musi wyłonić się autentyczny problem.
3. Uczeń musi posiadać niezbędną wiedzę i dokonać obserwacji, aby rozwiązać problem.
4. Uczeń musi znaleźć możliwe rozwiązania problemu.
5. Uczeń musi mieć możliwość i okazję do wypróbowania swoich przemyśleń poprzez ich praktyczne zastosowanie, aby znaleźć ich sens oraz znaczenie społeczne.

Katalog postulatów Gudjona

Herbert Gudjons (* 1940) wymienia następujące postulaty zajęć projektowych:

1. Kontekst sytuacyjny
2. Kierowanie się zainteresowaniami uczestników
3. Zasadnicze znaczenie społeczne
4. Celowe planowanie projektu
5. Samoorganizacja i samoodpowiedzialność
6. Włączenie wielu zmysłów,
7. Nauka społecznej odpowiedzialności,
8. Orientacja na produkt
9. Interdyscyplinarność
10. Wykonalność zajęć projektowych.

2.2 Definicje pojęć

Pojęcie projektu (łac. proicere = wyrzucać przed siebie, projektować, planować, zamierzać, postanowić coś zrobić)

Projekt jest konkretnym przedsięwzięciem szkoleniowym, które grupa negocjuje, planuje, którego się podejmuje, w którym może wytrwać lub je przerwać.

Metoda projektu to droga, którą podążają uczący (się) chcąc się kształcić.

Zajęcia projektowe to realizacja wszystkich wymienionych postulatów (w idealnym przypadku).

Zajęcia zorientowane na projekt to zbliżenie się do niektórych postulatów.

2.3 Struktura zajęć projektowych

1. Cel przewodni:

- Identyfikacja uczących się z celami ich nauki poprzez bezpośrednią orientację zajęć na ich potrzeby i rzeczywistość
- NIE: uczenie się abstrakcyjne, pozbawione odniesienia do codziennego życia.

2. Sposób postępowania:

- Zaplanowana realizacja celów działania (np. obiektów materialnych, stanów, rozwiązanie problemów)
- Zgodnie z potrzebami indywidualnymi lub ogólnymi.

3. Kompetencje metodyczne:

- Komponenty niezbędne - specyficzne:
 1. Fazowa struktura organizacji pracy:
Określenie celu – Planowanie – Realizacja – Refleksja
- Komponenty niezbędne - niespecyficzne:
 2. Uczenie się w oparciu o działanie
 3. Samookreślanie się i współdecydowanie
 4. Całościowe uczenie się angażując wszystkie zmysły
 5. Kreatywne, badawcze uczenie się
 6. Kooperacyjne formy pracy
- Komponenty fakultatywne:
 7. Praca interdyscyplinarna
 8. Kontakty ze światem zewnętrznym

4. Efekty docelowe:

1. Merytorycznie-kognitywne:

Trwałe przyswajanie wiedzy i umiejętności na podstawie przeżytych sytuacji – nie zaś uczenie się materiału egzaminacyjnego na pamięć, niedostatecznie zintegrowanego w zajęcia, a co za tym idzie – szybko odchodzącego w zapomnienie.

2. Funkcjonalnie-kognitywne:

Umiejętność samodzielnego planowania, działania, uczenia się, elastyczności, kreatywności, kompleksowego i systemowego myślenia, świadomość problemów, umiejętność krytycznego podchodzenia do różnych zagadnień, umiejętność argumentowania, myślenie procesualne...

3. Kompetencje osobiste:

Pogłębiona samowiedza, wiara w siebie, pokonywanie wewnętrznych konfliktów i problemów, inicjatywa, wytrwałość itd.

4. Kompetencje socjalne:

Pogłębione postrzeganie innych, zrozumienie, umiejętność pokonywania konfliktów. Umiejętność współpracy, pracy w zespole, asertywność, umiejętność negocjowania, prezentowania siebie itd.

5. Poprawa atmosfery w szkole:

Mniej strachu przed szkołą – więcej radości ze szkoły oraz nauki; dobry kontakt nauczycieli z uczniami, wśród uczniów, nauczycieli itd.

2.4 Jaka jest wartość pedagogiczna?

- Praca projektowa włącza całe otoczenie uczniów
 - Wspólne zaangażowanie w osiągnięcie zaplanowanego celu
 - Zasada pracy zorientowanej na projekt – uczenie się angażując wszystkie zmysły
 - Praca projektowa integruje różne obszary kształcenia, nie przyporządkowuje merytorycznie problemu do poszczególnych obszarów
 - Brak rozdziału poszczególnych poziomów wyników według ujęcia kognitywnego, socjalnego, afektywnego, motorycznego
 - Uczniowie powinni uświadomić sobie własne uzdolnienia i móc je rozwijać
 - Rozwój kompetencji społecznych
 - Umiejętność prowadzenia rozmowy, szukania kompromisu, dobrych relacji z innymi, poczucia odpowiedzialności, pogłębianie poczucia własnej wartości
 - Uczniowie powinni potrafić rozpoznawać problemy, definiować je i rozwijać strategie ich rozwiązywania
- Uczniowie powinni rozumieć i kształtować relacje organizacyjne
- Rola uczniów ewoluuje do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa

2.5 WSKAZÓWKI

Planowanie to nie wszystko – ale bez planu nic nie zadziała!

- a) Każda szkoła sama wybiera tematy oraz kategorie, nad którymi będzie pracować.
- b) Plan projektu zawiera kolejność projektów częściowych, cele, zakresy odpowiedzialności, ramy czasowe, zapotrzebowanie finansowe, zakup potrzebnych środków oraz działania ewaluacyjne.
- c) Plan należy regularnie sprawdzać, uzupełniać i ewentualnie aktualizować.

Mniej to czasem więcej!

- d) Nie jest celem rozpoczęcie jednocześnie wielu „placów budowy”. Lepszym rozwiązaniem jest rozpoczęcie prac nad jednym lub dwoma projektami częściowymi i *nienarzucanie zbyt szybkiego tempa*.

Presja czasu i pracy

- e) Na początku niektóre szkoły odczuwają dużą presję czasu i pracy. Presja ta zmniejsza się, gdy powstają pierwsze struktury, a nowa forma pracy przynosi pierwsze rezultaty. Rodzi się wówczas uczucie i świadomość, że to szkoła *sama określa tempo pracy*.

Przejściowe kłopoty są normalne!

- f) Zdarzają się fazy przestoju, w których tempo pracy wyraźnie się zwalnia i powstaje wrażenie, że nic nie posuwa się dalej. Ważne jest wówczas, aby nie poddać się frustracji i nie rezygnować z dalszych działań, lecz skoncentrować się na znalezieniu przyczyn przestoju. Podczas analizy przyczyn pomocne jest *wsparcie z zewnątrz*.

Sukcesy należy świętować!

- e) Udane zarządzanie zdrowiem przewiduje uhonorowanie własnej pracy po zakończeniu projektu częściowego. Stanowi to dobrą okazję do stworzenia przejrzystego wizerunku przedsięwzięcia oraz udowodnienie wszystkim sceptykom, że *zarządzanie zdrowiem działa*.

Pozytywne zmiany w procesie

- f) Podczas pracy z instrumentami zarządzania zdrowiem zmiany często zachodzą „mimoходом”. I tak np. w grupie kierowniczej odkrywa się duży potencjał w zakresie rozwoju zespołu oraz komunikacji, który przy pomocy z zewnątrz można optymalnie wykorzystać. Dzięki zacieśnieniu współpracy w wielu szkołach *wyraźnie poprawia się atmosfera oraz poczucie wspólnoty*.

3 Jeżeli są pytania

Cały zespół projektu GESZKO jest do Waszej dyspozycji. Jeżeli macie jakiegokolwiek pytania do przewodnika, pracy projektowej lub innych kwestii dotyczących projektu szkolnego lub klasowego, prosimy o możliwie wczesny kontakt, który umożliwi nam szybką pomoc i nie zagrazi sukcesowi projektu.

Dane kontaktowe:

Sieć zarządzania regionalnego, organizacja, finanse, promocja, mentoring, ewaluacja

- Cornelia Müller, pracownik naukowy
Hochschule Zittau/Görlitz, TRAWOS-Institut, Brückenstr. 1, 02826 Görlitz
Tel.: +49 (3581) 7671 – 410
Fax: +49 (3581) 7671 – 410
E-Mail: cmueller@hs-zigr.de

Pedagogika/dydaktyka, promocja, mentoring

- Kamila Biniek, pracownik naukowy
- dr Józef Zaprucki, pracownik naukowy
Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa, ul. Lwówecka 18, 58-503 Jelenia Góra
Tel.: +48 (75) 645 3342
E-Mail: karkonosze.hochschule@gmail.com
E-Mail: joezap@op.pl

Pedagogika/dydaktyka, promocja, mentoring

- David Senf, pracownik naukowy
Universität Leipzig, Erziehungswissenschaftliche Fakultät (Wydział Nauk Pedagogicznych), Karl-Heine-Str. 22b, 04229 Leipzig
Tel.: +49 (341) 9731 – 490
Fax.: +49 (341) 9731 – 598
E-Mail: dseinf@rz.uni-leipzig.de

4 Literatura

1. Petri, Gottfried: Idee, Realität und Entwicklungsmöglichkeiten des Projektlernens. Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Sport, Graz 1991.
2. Hänsel, Dagmar: Das Projektbuch Grundschule. BELTZ Grüne Reihe, 4. Aufl. 1992.
3. Bielefeldt H. & Emundts M.: Lehrgang und Projekt. Agentur Dieck, 1987.
4. Hänsel, Dagmar: Handbuch Projektunterricht. BELTZ Handbuch, 1999.
5. Meyer, Hilbert & Jank, W.: Didaktische Modelle. Cornelsen Scriptor, 9. Aufl. 2009.
6. Meyer, Hilbert: Unterrichtsmethoden - II. Praxisband. Cornelsen Scriptor, 2. Aufl. 1997
7. Meyer, Hilbert: Unterrichtsmethoden - I. Theorieband. Cornelsen Scriptor, 13. Aufl. 2009
8. Leitbegriffe der Gesundheitsförderung und Prävention, Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung 2003, S. 187
9. Online Arbeitsmaterial des Zertifikatskurs „Projektmanagement für gesundheitsfördernde Arbeits- und Lebenswelten“, Hochschule Magdeburg – Stendal, 2008
10. Gesundheitsmanagement in Schulen – Ein Leitfaden. Landesvereinigung für Gesundheit und Akademie für Sozialmedizin Niedersachsen e.V. 2009

5 Ilustracje

- Ilustracja 1: Cykliczny proces planowania..... 1
- Ilustracja 2: Przykład planowania kamieni milowych..... 4